

تورلۇق يۈزدى

تۈرك اومياقلارنىڭ ئاسرافكارى ئاباس مجموعه در

جلد : ۱ — ۲۱

مارت ۱۹۲۸
اون يىلدىن بېرى

صافى : ۳ — ۱۹۷

چوق کنتیش بر جغرافی ساحه به شامل اولان
تورک ادبیاتک ، ایران افلر نده سسی عکس ایتش بر
عضوی واردر : خطایی . استانبولده عمان اوغلی
یاووز سلیم ، فارسی شعرلرله زماننده کی قلاسیک ادبیاته
اشترک ایدرکن ، ایراندهده شاه اسماعیل (خطایی)
مخلصی ایله تورکجه شعرلر انشاد ایدیوردی . بو
شعرلر آنادولونک ، بر طرفدن بکتاشلیکی علاقه دار
ایتک ، تورک قیزیل باشلقی قوللندیرمک اعتبارله دینی
تاریخنده ، دیگر طرفدن بکتاشی ادبیاتی ، خاق
شعرلرینی کوسترمک نقطه نظرندن ده ادبی تاریخنده
مهم بر موقع صاحبیدر . معارف و کالتنک یازمه کتابلری
آراسنده بو مهم سیاسی ، ادبی شخصیتک اثرلری
طاغیشیق بر صورتده موجوددر . یازمه کتاب نومرو
لرندن ۲۰۰ نومرولی بویوک جمده ، مذهب دیباجه لی
بر رساله نک باشدن اونوز قاردا صیغه سی (خطایی) نک
شعرلرینی احتوا ایدیور . بونلرجه وعروض و زلزله
یازیلشدر . باشلیجه لری (نفس) لر در که ، ادبیات
تاریخی علاقه دار لر نجه معلومدر .
او ، هرشیدن اول صمیمی بر بکتاشیدر .
ایلك (نفس) نده دیور :

خوجام بنا علم دینی او کرتدی
حق محمد علی دیو او قودم
قرآنک کلیدی اخلاص شریف
حسن ایله حسین دیو او قودم
علیدر ورد اولان هپ ار نلره
محمد باقر دن امام جعفره
حضرت خضر کبی بر کرچک اره
انک دیوانه صوردم او قودم
کوکل بر دریادر طولر اکسيلمز
دکه بر کوکله جوهر قونولماز
بونده بر کیزی سروار دکه بیلنمز [۱۱]
موسی کاظمی سودم او قودم

[۱۱] بنا = بکا ، ده که = فیحتی ، جوهر لی ،
بعضاً صفت بعضاً اسم کی قولانیلیر . بوراده برنجیسی
صفت ، ایکنجیسی اسمدر . دکه ، (دکه - قیمتی
اولق) ، صدرندن پیامش بر اسم اولویور . خلق
لسانده چوق مستعملدر . بو پارچه ده کی اسملر ، اون
ایکی امامه عائددر .

بویله جه اون ایکی امامک اسملری ، بمشعلری
دوام ایدن (نفس) ده ذکر ایدلمکده در .
مدد سندن عالمی یاراتان
ظاهرده باطنده سن امداد ایله
عالمی سنسک یوقدن وارادان (وارایدن)
ظاهرده باطنده سن امداد ایله
ایله باشلایان دیگر بر (نفس) ده اون ایکی
پارچه در . (خطایی) نک یونس امره ایله مشترک
جهتلری وار . هرایی شاعرك شعرلرنده لیریک
بر تبلیغ وافاده طرزی کوریلور . مثلاً شو پارچه به
باقیکنز :

شو قارشیکی قارلی داغی کوردنی
بولدورمش ایامین اریوب کیدر
آقان صولردن عبرت آلدنی
بوزنی برلره سورویوب کیدر
قادر سین سن اولو شاهم قادر سین
هر نره وارسم حاضر ناظر سین
اوستومزده صورت کوشلی چادیر سین
جمله منی بردن یورویوب کیدر
شاه خطایی سویلر سوژی اوزندن
صاقینور فقراسین کوزندن
اولور اولماز منکرلرک سوزندن
اسلیدی قلیمز قاریوب کیدر [۲]

بو مجموعه ده ، ذکر ایتدکارمزدن باشقه یگری
قادر نفس ده واردر . آریجه عروض شعرلرندن
بر قاجی ده کورولمکده در . بونلردن بر غزل :
ای ایکی عالم پناهی شاه سردار علی
صاحب فضل هدایت شیر حیدار علی

بیاتی ایله باشلایور . علی محبتی ایله بنلکی قاورولان
حکمدار شاعرك بوتون غزللرنده یاتیق بر افاده
و تحسین وار . ینه بو رساله ده بالفرض :

[۲] ایامین = ایامی ، قاریوب = قاریشدیروب .
پارچه نک املاسی ، لسانی ماهیتی کوسترمک ایچون
دکیشدی برله مشدر .

ازلین جان جانام علی در

طمرده اوینان قام علی در

دیرکن ، بکتاشی مؤسسہ سی ایچندہ تشکیلی
ایش شخصیتک تماماً کندیسی ترسیم ایتمکده در.

ادبیات تاریخی منتسبلی (خطایی) بی آذری

لهجه سی ادبیاتک مالی عد ایدیورلر . شمدی به
قاداروشاعر حقندہ پایلمش حقیق برتدقیق خاطر لاما یوز.

هر حالده تورک ادبیاتی تاریخی ، بویله بر تدقیقہ صوک
درجه محتاجدر . ملی بنلکمزک آکلاشامسی لزوی

حسن ایدلدیکی برکوندہ ، فی الواقع ، بوکانہ قدر
احتیاجمز وار . بعض کتبخانہ لردہ شاعرک مرتب

دیوانی کوریلور . مثلاً استانبولده امیری کتبخانہ سندہ
مرتب برخطایی دیوانی موجوددر . بز، تدقیق ایتدیکمز

یازمه اثرلردہ اونک کورہ بیلہ جکمز شعر لرلندن علاقہ
دارلری معلوماندار ایتمکہ چالیشہ جفز . ایلریدہ خطایی به

عائد بر تدقیقات وجودہ کتیره جک مورخ و مدقق ،
شبهه سز بو طاعینیق اثرلری بر آرایه طویلایاجی ،

وتحلیل و ترکیب لری بونک اوزرینه استناد ایتدیره جکدر .

•••

خطایی نک شعر و غزللری ۲۰ نومرولو مجموعه نک

اوتوز قادار صحیفه سنی احتوا ایدیورمباقی قسملردہ ایچی به

آبریلہ بیلیر : (۱) یحیی ، فدائی ، رسوخ ، قزاق

احمد دده ، قزاق سید علی بابا ، قول اوغلو ، آهو

علی دده ، رحیمی ، بوسنوی ، سرسم علی بابا ، نسیمی ،

پیرسلطان ، لونی ، نفی ... کی باشلیجه شخصیتلرک

شعرلری ، (۲) قائمی دیوانی .

برنجی قسمده (یحیی) نک سکسان بیتلک

اوزون بر ساقی نامه سی ، فدائی نک بر غزل ایلہ اسمنی

ذکر ایتدیکمز بکتاش شاعرلرینک نفسلری وارددر .

بونلرک ایچندہ نفی طرفندن تخمیس ایدلدیکی آکلاشیلان

برپارچه دقتہ شایاندر . فاضل اسمندہ بر شاعرک اثرینی

نفی ایشله مشدر :

کلیجک شهر محرم کوروب اول ماه نوی

دله داغ اولدی فلک کریه ده هپ مرتضوی

طوبطلو آهیلہ ماتمکده در کوکام اوی

شمع عمق حسین علوی یم علوی

روح اعدایی یافار آتش آهم علوی

بویاک قطعه دن صوکرادرت پارچه داها وار .

صوک قطعه ده هم تخمیس ایدنه نک ، هم ده ایدینک

مخلصلری کوریورز :

بری پیداده ستم تیغ حسدله ای جان

بریمی دخی حالله ایدوب ترک جهان

نفعیا ایتدی بودقه دوجہانی کریان

ایلدی فاضل کی زارونالان

اول ایکی غنچه شکفته باغ نبوی [۳]

پیر سلطانک برچوق نفسلری وار . علی محبتی

ایله جوشان بونفسلردن بریمی تماماً نقل ایتدہ دن

کندییزی منع ایدمه مدک :

— ۱ —

برکلیله کشتانی سیر ایتدم

باد صبا کی آسن علیدر

کدر منکر محبتدن آبران

امام حسین ایله حسن علیدر هو !

— ۲ —

بندیلر سورویہ شارقه کیتدیلر

خروسان شهرندہ کولمن طوتدیلر

اونده امامک یاردم ایتدیلر

ددیلر مروانی باسان علیدر هو !

— ۳ —

حقک امریلہ جبرائیل ایتدی

ایتدیده علینک قولنه قوندی

ذوالفقار قوشاندی دلدله بندی

یزیدک نسلی کسن علیدر هو !

— ۴ —

یزیدک غداسی حقندن کسلدی

نسیمی وزولدی منصور اصلدی

دنیا یدی کرہ صولدی اکسلدی

صولدوران غنیدر آسن علیدر هو !

— ۵ —

پیر سلطانم ایدر آغلدی کولدی

کعبه شریفدن برندا کلدی

حقک امریلہ درت کتاب ایتدی

اوقویان محمد یازان علیدر هو !

[۳] • نفی نک مطبوع دیوانده بویله برپارچه به

تصادف ایدمه مدک . لسان ووزن ، نفی بی چوقده

آکدرما یور . بوکا رنما حیاتی و مسلکی حقیقه تنویر

ایدله بن نفی بی دوشونورکن نمسده کر بر نقطه در .

دیگر طرفندن بکتاشی شاعرلری آراسنده بوادی

ملاشیان بر شخصیتہ عائد اولسی احتمالی ده وارددر ،

نکشفته ، نوشکفته اولاجی . وزنی ، لسانی اولدینی

کی نقل ایتدک . کلیجک = کلنجه ...

عثمانلى پادشاهلرى ، وقت وقت بكتاشى مؤسسسه.
لرينه عليهدار وضعيت آلديلر . تاريخده بوكا عائد
وقايى بيلورز . « لوفى » آدى شاعرك عروض
برشعرنده بووقايعدن ملهم حسلك حاكيتى، بوندن
متولد بدبين بردوشونجه محسوسدر :

ظلميله دنيا خراب اولدى عدالت قلمدى
مالين آلديلر فقرالرده طاقت قلمدى
جاهله طعن ايته صوفيلرده در صافى ريا
دلارنده حقه دوغرو بر عبادت قلمدى
شهر قسطنطين ايله يارب دوشماندن امين
بونلك جنكهنده زيرا بر متانت قلمدى
عزم غربت ايده جك كونلر دكلدر لونيا
هپ برابر در جهان بريده راحت قلمدى

(لوفى) نك تنوير ايديله جك خصوصى حياتنه عائد
معلومات آراسنده بوپارچه نك ايفا ايده جكي خدمت
آشكاردر . نسخه نك صوك طرفلرنده (قائمى) نك
غزللرينى كوريبورز . متعاقب تدقيقمزده شعرلرندن
بعث ايده جكمز بوشاعر ، بونسخه ده تصادف اينديكمز
برپارچه سنه كوره ، تصوفى خلق ادبياتنك قوتلى
ممثلرندن بريددر ، خاصه بونسك افاده و لسانندن
برطاقم تاثيرلر وار :

چرخك عجب برحالى وار
بركلور برلر كيدر
بردم دوكنمز مالى وار
برلر كلور برلر كيدر

استاد كل دوزدى عجب
حكمتلرى يازدى عجب
احمد صورار بونه سبب
برلر كلور برلر كيدر

سير ايت كوزم عبرتلىرى
كلوب كيدر صورتلىرى
وحدتلىرى كثرتلىرى
برلر كلوب برلر كيدر

اى قائمى كل بق (باق) برى
صور منزلى قلله كرى
بودر تماشانك ىرى
برلر كلوب برلر كيدر

(قائمى) نك بوپارچه سنده كى وزن، هجيه ياقين
واونى آكدير يور . اساساً خلق شاعرلرندن عروضى
قوللانلر هپ بوسجيه نى كوستر برلر .

